

Ποιος είναι ο σύγχρονος ρόλος του εκπαιδευτικού μπροστά στις σημερινές προκλήσεις και στο νέο περιβάλλον μάθησης;

*Λαμπάκη Ολυμπία
M.Sc. Φυσικής Αγωγής*

Εισαγωγικά

Στο κατώφλι του 21ου αιώνα, της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης, του καταρτισμού των πληροφοριών και της μαζικής μετακίνησης πληθυσμών σε άλλα εθνικά κράτη, οι κοινωνίες αλλάζουν και αποκτούν πολυπολιτισμική υφή και σύσταση.

Η σημερινή εκπαίδευση, όπως ενσαρκώνεται στο πρόσωπο του σύγχρονου εκπαιδευτικού, οφείλει να μετασχηματίσει τη συγκεκριμένη κοινωνική πραγματικότητα σε μια δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης, αμοιβαίας αναγνώρισης και συνεργασίας ανάμεσα σε άτομα διαφόρων εθνικών μεταναστευτικών ομάδων.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού, όπως και κάθε κοινωνικός ρόλος, διαμορφώνεται και συγκροτείται στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης ιστορικής κοινωνίας, η οποία με τη σειρά της λειτουργεί ακριβώς και υπάρχει επειδή συγκροτεί και κατανέμει κοινωνικούς ρόλους στα μέλη της και τα εκπαιδεύει γι' αυτούς (Τσαρδάκης, 1992).

Τα νέα δεδομένα επιβάλλουν στο εκπαιδευτικό σύστημα να προετοιμάσει τους εκπαιδευτικούς σε «εγρήγορηση», έτσι ώστε να μπορούν ανά πάσα στιγμή να αναγνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες του πλαισίου μέσα στο οποίο καλούνται να δράσουν, τις δυνατότητες και τα όρια του συστήματος μέσα στο οποίο εργάζονται καθώς και τις προσωπικές τους αντιφάσεις (Παναγιωτοπούλου, 2008).

Μέσα στο κλίμα της διαρκούς ροής κι ανακατάταξης της γνώσης, της αλλαγής στα οικονομικά μεγέθη, στους κοινωνικούς συσχετισμούς και στις αξίες, ο ρόλος του σύγχρονου εκπαιδευτικού, ανεξάρτητα από βαθμίδα και ειδικότητα, είναι αριστοπολυεδρικός. Στην αναπαραγωγή της κοινωνικής δομής πρωταρχικό ρόλο καλείται και μπορεί να διαδραματίσει ο ίδιος ο εκπαιδευτικός, ο οποίος αναλαμβάνει ρόλο καθοδηγητή, διαμεσολαβητή, διευκολυντή και συνεργάτη. Οι μαθητές/ήτριες χρειάζεται να αναπτύξουν ταυτόχρονα αυτόνομη δράση, συλλογικό κοινωνικό πνεύμα, και περιβαλλοντική συνείδηση.

Έτσι, πρόθεση είναι ο κάθε μαθητής να λειτουργεί μέσα στο σχολείο σε μια σειρά από ρόλους: του μαθητή «διανοούμενου», του μαθητή «επιστήμονα», του «γλωσσομαθή», του μαθητή που μαθαίνει να μαθαίνει, του μαθητή συνειδητού πολίτη της Ελλάδας και του κόσμου. Ο κάθε εκπαιδευτικός επομένως οφείλει με αίσθημα ευθύνης να φροντίζει για την επαγγελματική του ανάπτυξη. Για το σκοπό αυτό πρέπει να εμπλέκεται διαρκώς

σε διαδικασίες επιμόρφωσης, αυτομόρφωσης και δια βίου μάθησης (Μακρυγιάννης, 2012).

Ειδικότερα, οφείλει να είναι καταρτισμένος στο γνωστικό αντικείμενο του, να παρακολουθεί τις τρέχουσες διεθνείς εξελίξεις, την εξάπλωση της πληροφορικής και να ανακαλύπτει νέες πηγές μάθησης, ερεθίσματα, εποπτικά μέσα, και διδακτικές όπως η καθοδηγούμενη ανακάλυψη και οι προσομοιώσεις (Δημητρίου 1993). Η ένταξη της τεχνολογίας στη διδασκαλία και τη μάθηση αποτελεί μια σημαντική αλλαγή στο συντακτικό της μαθησιακής διαδικασίας. Έτσι κεντρικό ρόλο αναμένεται να παίξουν οι online κοινότητες σε συνδυασμό με κοινότητες πρακτικής, τουλάχιστον όσον αφορά στους εκπαιδευτικούς (Dagdilelis, 2006).

Εν συνεχεία, τη στιγμή που ο δάσκαλος έχει έναν καθαρά συντονιστικό και καθοδηγητικό ρόλο σύμφωνα με τις αρχές των κοινωνικοπολιτισμικών θεωριών, οφείλει να ασκεί ηγεσία με άξονα τη δίκαιη και ίση μεταχείριση των μαθητών/τριών και να παρέχει τις ίδιες ευκαιρίες μάθησης σε όλους. Οι νέες παιδαγωγικές θέλουν να παιδιά να δημιουργούν τις γνώσεις μέσα από βιωματικές διαδικασίες και όχι παθητικές αναπαραγωγές της.

Ένας αποτελεσματικός εκπαιδευτικός είναι καινοτόμος, ευρηματικός και ενθουσιώδης. Επιδιώκει διαφοροποιημένη ή και εξατομικευμένη διδασκαλία, όπου χρειάζεται και όσο είναι δυνατόν, ιδίως όταν απευθύνεται σε μαθητές/τριες με ειδικές φυσικές, συναισθηματικές και νοητικές ανάγκες (Τεντζέρης, 2012). Η διαφοροποιημένη διδασκαλία έχει τη βάση της στις θεωρίες της εποικοδόμησης της μάθησης (constructivism) και της αλληλεπίδρασης (Vygotsky, 1988), όπου οι μαθητές συνεργάζονται, συμμετέχουν ενεργά, ενσωματώνονται στην ομάδα, εθίζονται στο διάλογο και τη δημοκρατία, χειραφετούνται, αποκτούν κριτική ικανότητα και σκέψη, αποδέχονται.

Η σύγχρονη σχολική τάξη του 21ου αιώνα δεν έχει πια στενά χωροταξικά όρια και χαρακτηριστικά, καθώς είναι ένας χώρος που περιλαμβάνει διαφοροποιημένες μαθησιακές ομάδες που μαθαίνουν παντού, στο σπίτι, στην κοινωνία και στο σχολείο. Είναι ο χώρος που συστηματοποιεί και εξελίσσει τη γνώση που έχουν οι μαθητές και παράλληλα δημιουργεί και διαχειρίζεται τη νέα γνώση που παράγεται μέσα από την κοινωνική αλληλεπικοινωνία των συμμετεχόντων σε κοινότητες μάθησης (Αρβανίτη, 2009). Οι μορφές διδασκαλίας που προκρίνονται είναι μαθητοκεντρικές και ομαδοκεντρικές. Οι μαθητές/ήτρίες ως συγγραφείς, σε blogs αλλά και ως συν-συγγραφείς σε wiki's και άλλα συνεργατικά μέσα, θα αποτελούν ένα κύριο ρόλο στη νέα μαθησιακή διαδικασία (Μακρυγιάννης, 2012).

Κομβικός επομένως είναι ο ρόλος του σύγχρονου εκπαιδευτικού, στο να καθοδηγεί τα παιδιά «πώς να μαθαίνουν», να βοηθάει στη σύνθεση κι ανάλυση της γνώσης, να διευρύνει την κριτική τους σκέψη και την παραγωγική τους ικανότητα. Γενικότερα επιδιώκεται η ανάπτυξη ικανοτήτων οι οποίες συνδέονται με την επικοινωνία και τις διαπροσωπικές σχέσεις, καθώς και με την αποτελεσματική διαχείριση προβλημάτων (Φιλίππακη, 2012). Επιπρόσθετα, ο αληθινός δάσκαλος διδάσκει χρήσιμη και ωφέλιμη γνώση που μπορεί να αξιοποιηθεί διαχρονικά, όσο το επιτρέπουν τα επίσημα ή κρυφά

αναλυτικά προγράμματα. Ταυτόχρονα, οφείλει να λαμβάνει υπόψη τους διαφορετικούς ρυθμούς μάθησης των μαθητών, τις ιδιαιτερότητες στην τάξη, καθώς και τις διαφορετικές κοινωνικές και πολιτισμικές αναπαραστάσεις τους.

Στον μικρόκοσμο του σχολείου, που δεν είναι τίποτα άλλο από την αντανάκλαση μιας κοινωνίας που δυστυχώς ακόμη θεωρεί το ξένο μεμπτό και εχθρικό, ο εκπαιδευτικός του σύγχρονου σχολείου έχει χρέος να δημιουργεί ασφαλείς συνθήκες μάθησης για όλα τα παιδιά, γηγενή ή παιδιά οικονομικών μεταναστών, ή παιδιά που βίωσαν σε τρυφερή ηλικία τη φτώχεια, το ρατσισμό, τον πόλεμο, την ωμή βία. Ο εκπαιδευτικός εργάζεται προς την κατεύθυνση της άμβλυνσης των ανισοτήτων (Carlisle, Jackson & George, 2006). Πολλές φορές χρειάζεται να έρθει σε αντίθεση ή ακόμη και σε ρήξη με άτυπους αλλά ισχυρούς κοινωνικούς κανόνες που περιορίζουν τις ευκαιρίες αλλά και τις επιλογές των εθνικών/μεταναστευτικών ομάδων.

Ο σεβασμός στην προσωπικότητα κάθε παιδιού και στο ιδιαίτερο περιβάλλον του, οδηγεί σε ασφαλές κλίμα της τάξης. Οι μικροί ή μεγαλύτεροι μαθητές/τριες μαθαίνουν να αντιμετωπίζουν τον άλλο ως φίλο και συνεργάτη. Η μόνη ελπίδα για μία πιο δίκαιη κοινωνία είναι η παιδεία. Η εποχή μας απογειώθηκε τεχνολογικά αλλά λησμόνησε τα ανθρωπιστικά ιδεώδη. (Μακρυγιάννης, 2012). Ο σύγχρονος δάσκαλος λοιπόν οφείλει να είναι πρώτα από όλα άνθρωπος, να διδάσκει με το παράδειγμά του ήθος. Αναλαμβάνει ένα νέο ρόλο, αυτόν του στοχαστικοκριτικού εκπαιδευτικού, ο οποίος θα αναδείξει την ηθική και εκπαιδευτική διάσταση της εκπαίδευσης (Κασούτας Μ., 2007).

Επομένως θα πρέπει να εστιάζει άμεσα ή έμμεσα, ανάλογα με το σκοπό του μαθήματός του και τους επιμέρους στόχους κάθε φορά, σε κοινωνικές δεξιότητες και αξίες: αλληλοσεβασμό, κατανόηση, άρση των στερεότυπων και αποδοχή της διαφορετικότητας. Στερεοτυπικές αντιλήψεις και συμπεριφορές ενυπάρχουν σε θεωρίες αλλά και σε καθημερινές πρακτικές που πολλοί εκπαιδευτικοί βιώνουν κατά την διάρκεια της εκπαίδευσής τους και αναπαράγουν στη συνέχεια κατά στη σχολική τους πράξη νομιμοποιώντας και διαιώνίζοντας μια άνιση μεταχείριση των μαθητών τους (Κουμουνδούρος, 2012).

Η ενσυναίσθηση και το προσωπικό ενδιαφέρον για κάθε μαθητή είναι τα εφόδια του σύγχρονου «δάσκαλου», ώστε να πετύχει τα επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Ο εκπαιδευτικός εστιάζει όχι μόνο στην ανάπτυξη των γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων του μαθητή, αλλά και στην χρησιμοποίηση των εσωτερικών δυνατοτήτων που έχει κάθε παιδί, αποσκοπώντας στην αυτοπραγμάτωση του. Έτσι μόνον θα είναι δυνατή για όλους τους μαθητές/ήτριες η ανάπτυξη γνωστικών, κοινωνικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων ικανοτήτων, που θα τους οδηγήσουν στο να γίνουν παραγωγικοί και δραστήριοι πολίτες όχι μόνο της Ευρώπης αλλά και του κόσμου.

Συμπέρασμα

Κάθε εκπαιδευτικός καλείται να αναλάβει ένα ρόλο – κλειδί, αυτόν του αντισταθμιστικού ρυθμιστή των ανισοτήτων, ανισότητες που μέχρι σήμερα εξακολουθούν όχι μόνο να υφίστανται αλλά και να εντείνονται από την ισοπεδωτική μεταχείριση του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Στο νέο και δύσκολο αυτό περιβάλλον ο εκπαιδευτικός

καλείται όχι απλώς να επιβιώσει αλλά και να ανταποκριθεί με επιτυχία, διότι «ο παιδαγωγός δε νομιμοποιείται να πει: εγώ το δίδαξα, ο μαθητής δεν το έμαθε» (Παπάς, Οικονόμου & Σκαλιάπας, 1997).

Η παροχή ίσων ευκαιριών, το ενδιαφέρον για κάθε παιδί, η ενίσχυση της αυτοπεποίθησής του και η πίστη στην προσωπική αξία, μπορεί να οδηγήσει σε ομάδες αληθινής, βιωματικής μάθησης με αντίκρισμα για το παρόν και το μέλλον του κάθε μαθητή, του κάθε ανθρώπου. Οι κοινωνίες αλλάζουν από τη βάση προς την κορυφή, στέλνοντας μηνύματα σε μία δυναμική αμφίδρομη σχέση. Η ποιότητα της παιδείας ευαγγελίζεται την ποιότητα και το μέλλον ολόκληρης της κοινωνίας σε κάθε γωνιά του πλανήτη. Ας γίνει ο δάσκαλος η γέφυρα που θα ενώσει στέρεα το σχολείο με τον κόσμο και το παιδί με τη ζωή.

Βιβλιογραφία

Αρβανίτη Ε. (2009). Σχεδιασμοί Μάθησης και Νέα Αξιολόγηση στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Παιδαγωγική - Θεωρία και Πράξη, 3, 70-86.

Carlisle L R, Jackson B. W.& George, A.(2006). Principles of Social justice Education: The Social Justice Education in Schools Project. Equity & Excellence in Education 39 (1), 55-64.

Dagdilelis V., (2006) Critical eLiteracy and Online communities: some considerationsl, Conference eLit 2006

Davis, Ch. (2012). Final Reflection- MA Teacher Leadership Ανάκτηση στις 03-01-2013 από georgetowncollege.edu

Δημητρίου Α., (1993). Γνωστική ανάπτυξη. Μοντέλα – μέθοδοι - εφαρμογές. Θεσσαλονίκη, Art of Text

Κασούτας, Μ. (2007) «Ο στοχαστικο-κριτικός εκπαιδευτικός ως αντισταθμιστικός παράγοντας ενός σχολείου ίσου για παιδιά άνισα». Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 4ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: «Σχολείο Ίσο για Παιδιά Άνισα», Αθήνα,4- 6 Μαΐου.

Κουμουνδούρος, Γ. (2012). Διαπολιτισμικότητα και στερεότυπα στην εκπαίδευση. Αναγκαιότητα και αναποτελεσματικότητα, Διδακτικές Μεθοδολογίες & Εκπ/κή Ψυχολογία, Πάντειο Πανεπιστήμιο Τμήματος Ψυχολογίας, Αθήνα.

Μακρυγιάννης, Π. (2012). «Τα προγράμματα σπουδών του Νέου Σχολείου: στόχοι, φιλοσοφία και ένταξη των ψηφιακών μέσων διδασκαλίας και μάθησης στις παιδαγωγικές πρακτικές».

Παναγιωτοπούλου, Α. (2008). Η διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας στο χώρο του σχολείου- ο ρόλος του εκπαιδευτικού. ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ. Ενίσχυση του ρόλου του εκπαιδευτικού στην ψυχοκοινωνική στήριξη των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών. ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ. Έργο: «Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο – για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο)».

Παπάς Α. Ε., Οικονόμου, Γ.& Σκαλιάπας Γ.(1997).Το προφίλ του Δασκάλου: Παιδαγωγική και Διδακτική έρευνα στα Βιβλία «Η Γλώσσα μου»-Ανθολόγιο του Δημοτικού Σχολείου.

Τεντζέρης Ε. (2012). «Ειδική Αγωγή», από το πρόγραμμα επιμόρφωσης του Πάντειου Πανεπιστήμιου, Τμήματος Ψυχολογίας «Υποστηρίζοντας το έργο των εκπαιδευτικών στο σύγχρονο σχολείο». Αθήνα.

Τσαρδάκης, Δ. (1992). Η κοινωνική θεωρία των ρόλων. Αθήνα: Σκαρβαβίος.

Vygotsky, L. (1988). Σκέψη και Γλώσσα, Αθήνα: Γνώση.

Φιλιππάκη, Ν. (2012). «Σχολείο ανοικτό στην κοινωνία και η προβληματική της διάβιου μάθησης» από το πρόγραμμα επιμόρφωσης του Πάντειου Πανεπιστήμιου, Τμήματος Ψυχολογίας «Υποστηρίζοντας το έργο των εκπαιδευτικών στο σύγχρονο σχολείο». Αθήνα.